

Britse godsdiensthistorica de stelling dat bij elke fase in de ontwikkeling van de mensheid een specifiek godsbeeld hoort; een beeld dat in een volgende fase weer wordt afgebroken. God is dus een menselijke projectie, maar heeft desondanks vooruitzichten. Want de mens, meent Armstrong, heeft een ongeneeslijke behoefte aan religie en metafysica. Toegankelijk geschreven en uitzonderlijk goed gedocumenteerd.

Coert H. Lindijer, *'Tasten naar schaamte'*. Kok Kampen, f. 29,50. Een zoektocht naar de emotie van de schaamte. De gedachte daarachter is dat schaamte in theologie en psychologie een verwaarloosde emotie is, terwijl schuld wel veel aandacht kreeg. Volgens de auteur, die predikant en hoogleraar was, is schaamte belangrijk voor het moderne (en postmoderne) levensgevoel. Hij behandelt de oorzaken en gevolgen van het verschijnsel, de verschillen tussen schuldgevoel en schaamte, plaatsvervangende schaamte, de negatieve en positieve kanten van schaamte en schaamte in verband met narcisme. Aan de orde komen ook de omgang met schaamte in persoonlijk leven en hulpverlening en de betekenis voor mensbeschouwing, ethiek en theologie. In het boek worden behalve enkele bijbelschrijvers ook de gedachten en opvattingen van Nietzsche, Ingmar Bergman en Primo Levi uitvoerig behandeld.

Wim Berkelaar, *'De schaduw van de bevrijders'*. Walburg Pers, f. 39,50. Vermeende geallieerde wangedaden in de Tweede Wereldoorlog belicht: Engelse en Amerikaanse bombardementen op steden, de behandeling van Duitse krijgsgevangenen en de deportatie van duizenden burgers uit Oost-Duitsland. Ook het geallieerde geweld in Nederland komt aan de orde.

Golven van fantasie

Alvin en Heidi Toffler zijn futuristen. Met terugwerkende kracht hebben ze de belangrijkste 'culturele omslagen' in de westerse samenleving ingedeeld in golven. Er was de eerste golf (de agrarische revolutie), de tweede golf (de industriële revolutie) en nu leven we op de schuimkoppen van de derde golf. Die wordt gekenmerkt door kennis, de computer en nieuwe technologieën. De beide Tofflers analyseren in 'De nieuwe krijgselite' hoe deze kennisexplosie weerslag heeft op de wijze van oorlogvoering. Die weerslag blijkt niet onaanzienlijk. In korte hoofdstukken zetten de

auteurs trends uiteen die nu al gaande zijn of die rechtstreeks uit hun eigen redeneringen voortkomen. Ze signaleren bijvoorbeeld dat het aloude militair-industriële complex geleidelijk wordt omgevormd tot een civiel-militair complex dat vrijwel ongrijpbaar dreigt te worden voor de pacifisten van de toekomst. Voorts worden we in het boek geconfronteerd met mogelijke wapens van de toekomst. In alle ernst worden enkele "reeds uitgedachte" strategieën voor ecologische oorlogvoering opgesomd: "het op afstand opwekken van aardbevingen of vulkaanuitbarstingen door het opwekken van bepaalde elektromagnetische golven; het afbuigen van luchtstromingen; het sturen van een ziekteverwekker via genetisch ver-

anderde insecten om een bepaalde oogst te vernietigen; het gebruik van lasers om een gat in de ozonlaag boven het gebied van de tegenstander te snijden; en zelfs om het weer te veranderen". Naarmate het boek vordert nemen de geopperde gedachten toe in vrijblijvendheid en impulsiviteit. Dat maakt het boek prikkelend en redelijk boeiend. De hoofdstukken zijn zo kort dat ze net niet tot meligheid aanzetten. De nodige korreltjes zout zijn bij de consumptie van dit boek echter onontbeerlijk. (MT)

Alvin & Heidi Toffler, *'De nieuwe krijgselite - strategie, tactiek en de derde golf'*. Uitgeverij Contact, f. 39,90.

Eric-Jan Tuininga

Baas in eigen lijf

Stel je voor dat verliefde mensen aan de bar naar elkaars genenpaspoort of genenkaart vragen om zeker te zijn of ze wel samen verder kunnen! Want, een verkeerde combinatie van genen van potentiële ouders kan wel eens tot een gehandicapt kind leiden.

Toch is dit idee geen fictie, maar binnen enkele jaren realiteit. Dank zij het kolosale gegroeide inzicht in de opbouw en samenstelling van onze honderdduizenden genen kunnen we voorspellen wat de risico's kunnen zijn voor onszelf en voor onze kinderen. De snelle vorderingen op het gebied van erfelijkheidsonderzoek maken steeds meer mogelijk. Wetenschappers weten meer, doktoren kunnen meer en het individu kan te weten komen welke medische risico's in zijn lijf huizen. Moeten we alles willen weten over de sluimerende gevaren in ons eigen lichaam? Daarover ging half februari een officieel Publiek Debat, onder meer georganiseerd door het Rathenau Instituut. Hier botsten wel heel navrant de meningen van diegenen die vooral de positieve kant van wetenschap zien op die van hun tegenpolen. Niet alleen staat ter discussie 'mag alles wat kan?' (technologie); er is ook een serieus debat gaande over de eeuwige drang naar wetenschappelijke ken-

nisvermeerdering op zichzelf. Enerzijds valt niet te ontkennen dat het grotere inzicht in de genetische structuur van ons lichaam enorme voordelen heeft. Want: meer inzicht leidt tot preventie van leed. Deze kennis geeft mensen echter ook meer macht: we 'weten' dan immers wat ons te wachten kan staan op medisch gebied. Anderzijds is lang niet al het weten welkom - een jongetje of een meisje, dat moet toch een verrassing blijven. Of erger - te weten dat je een verhoogde kans hebt op kanker kan dwingen tot een andere levensstijl. In het genoemde Publieke Debat hield een panel van leken de huidige ontwikkelingen tegen het licht. Er waren veel zorgen over die groeiende lawine beschikbare genetische kennis. De aanwezige deskundigen vonden het allemaal maar koudwatervrees - een gevolg van te weinig inzicht en te veel paniekzaaijarij door de media. Maar zo makkelijk ligt het deze keer niet. Genetische kennis is tot nu toe vrij ver van de mens zelf gebleven. Tot dusver betrof het immers vooral de stier Herman en plantenveredeling. Maar nu komt dergelijke kennis ons gezin binnen, vooral als de commercie allerlei soorten genentests op de markt gaat brengen. Straks zijn we met de 'genenkaart' wel 'baas in eigen lijf', maar krijgen we ook een angstig zicht op onze toekomstige gezondheid. En wat weet deert.